




Nested regionalism: Iran, Russia and China

Farhad Ghasemi

Professor of International Relations, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: fahasemi@ut.ac.ir

 0000-0001-9237-4197

Hossein Eftekharinia

PhD Student in International Relations, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: h.eftekharinia@ut.ac.ir

Abstract

Introduction: The logic behind this article is based upon that Regionalism is one of the most prominent aspects of the foreign policy of the states in the world order and its forms related to types of international, which are distinguished by linear and nonlinear and in the latest form, complex and chaotic system. This system will lead to a model of regionalism that is distinguished from its simple and traditional under-named nest network model which its rules will govern on the foreign policy of Iran, Russia, and China. It has been said that these three countries are experiencing nested network regionalism. Their New regionalism is a product of the nesting of constructions, dynamics, power cycles, and especially the control system of the regional system that change shaping the regional order. Nested network regionalism can create joint responses to common challenges and the benefits of sharing common interests, such as a collective defense mechanism and joint exploitation of other resources cross-border this network. Despite the vast array of subjects covered few clear and interrelated researches can be identified. Its various dimensions are unknown.

Research Question: The question of this research is, what are the consequences of the nested network on the foreign policy of these three countries? Since the research questions emerged from a debate unfolded, the subject of how the analytical apparatus can be efficient is important.

Answering this question and solving the above-mentioned basic concern without considering the theoretical model that analyzes the situation related to nested networks is impossible and perhaps very difficult, and it requires following a path that is unclear due to the newness of the subject and many of its aspects. The nested Network apparatus constitutes one of the pillars of the modern science of complexity that can be used here, it can allow us to understand the functioning of the nested network and the emergence of collective phenomena.

Research method: From the methodology aspect, due to the nature of the research subject, the analogical model based on the nested network rules will be used. In this model, every international system consists of a set of systems, in other words, from the point of view of the network, every network contains a set of networks within itself, (network of networks) Nestedness in this research is a concept will apply where it was used to analyze patterns of overlap in clusters of different regional networks in a distinguished network.

Discussion: Although China, Russia, and Iran, are now often viewed as an aligned group, their cooperation has been bilateral so far. The issue of Iran, Russia, and China is mentioned as three countries whose foreign policy is based on the challenging world order and the design of the new order, so from this point of view, China, Russia, and Iran prefer a multi-centric international system. In this respect, we can find several common points in their foreign policy and common challenges. In international relations theory, it has been accepted that a transition of power occurs when an emerging great power challenges the international order that is established, shaped, and controlled by the hegemonic power in the global power cycle therefore This transition occurs at the global level. This argument about the transition of power in a complex and chaotic order is not efficient and incorrect. In a nonlinear international system, the transition is bifurcated and will occur in regional and subnetworks and clusters (down-up). In this way, all the above-mentioned three states are at the center of the transition of power in the world order. This is where the second issue arises, and that is their position in the turning points included in the cycle of the transition of power. A survey of this issue shows a sharing in their position in the turning points at the regional network. This issue makes them common in the presence of increasing power dynamics, this arrangement of the regional network and nested network model of their foreign policy leads them to the strategic cooperation model. In this regard, the rules of nested networks are proposed as the rules of their cooperation.

The growing complexity in regional international politics and the starting of a new turning point in regional studies in a framework named nested network regionalism sheds new light on the foreign policy of Iran, Russia, and China relative to each other. Iran, China, and Russia are among the states that are involved in such regionalism for various reasons, including common participation in a part of the scene of operations in the international system and the transition of power, as well as overlap and synergy in various dynamics of the system, including power and economy. It is a strategic requirement in their foreign policy.

Their nested regionalism is based on complex international systems and their theoretical propositions. Based on this, overlapping in geography and neighborhood, Nestedness in regional dynamics and fluidity of power and flow of communication in their nested network, border crossing and feedback mechanisms between Iran, Russia, and China have caused a regional network that subordinate behavioral patterns of these countries to

especial rules including nested network's rules. *Network rules* are allowed or restricted actions that are performed by these states. Overlapping in the dimensions of regional order such as structural, dynamic, cyclical, behavioral, and control are the most important parameters affecting their regional order. Generally, the effects of nested regionalism of Iran, Russia, and China are as follows:

1. Shaping the network environment and turning it into the main actor of deterrence against threats;
Helping to shape a power-threat equation in deterrence against a common enemy or rival,
2. Reproducing the defense-offense equation
3. Reproducing power and as a result, providing the ability to threaten the enemy.
4. Their Nested regionalism and nonlinear deterrence actions against an adversary
5. Nested regionalism increases the cost of Hostile actions of members against each other
6. Their Nest regionalism enables and strengthens the defense-offensive strategy thereupon their collective deterrence
7. Nest regionalism will finally push the deterrence model towards an institutional model and thereby make the collective deterrence of these three countries possible in the form of an institutional deterrence as a result expanding its layers to the external environment

Keywords: Nested regional network, Iranian regionalism, Russian regionalism, Chinese regionalism, network regionalism

E-ISSN: 2588-6541 / Center for Strategic Research / Quarterly of Foreign Relations
Quarterly of Foreign Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.



 10.22034/fr.2024.433432.1478

منطقه‌گرایی آسیانه‌ای؛

ایران، روسیه و چین

فرهاد قاسمی

نویسنده مسئول، استاد روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: faghasemi@ut.ac.ir

 0000-0001-9237-4197

حسین افتخاری‌نیا

دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: h.eftexharinia@ut.ac.ir

چکیده

منطقه‌گرایی به‌عنوان یکی از الزامات سیاست خارجی کشورها از گذشته خود را بر کشورها تحمیل نموده است؛ اما الگوهای آن پیوند مستقیمی با تحولات سیستم بین‌الملل داشته به‌گونه‌ای که در وضعیت پیچیدگی، خود را در قالب منطقه‌گرایی شبکه‌ای و آسیانه‌ای نمایان ساخته است. تداخل بلوک‌های منطقه‌ای ایران، روسیه و چین به ایجاد شبکه منطقه‌ای آسیانه‌ای منجر شده است که خوشه‌های شبکه‌ای هرکدام از آن‌ها بخشی از این شبکه را شکل می‌دهند. هرچند ادبیات روابط بین‌الملل به توصیف ابعادی از منطقه‌گرایی این سه کشور پرداخته‌اند اما بایستی از سطح توصیف به علل و پیامدهای این نوع منطقه‌گرایی بر سیاست خارجی این سه کشور حرکت نمود و آن اینکه منطقه‌گرایی آسیانه‌ای و پیامدهای آن بر سیاست خارجی آن‌ها به‌ویژه در حوزه مدیریت و کنترل این شبکه چیست؟ پاسخ به این پرسش را بایستی در تداخل مرزی، ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئوکالچر جست‌وجو نمود و از سویی تأثیرگذاری بر پویای قدرت و حرکت به سمت بازدارندگی هیبریدی جمعی از جمله پیامدهای اصلی آن به شمار می‌آید. به این سبب مقاله از ادبیات موجود در این حوزه فاصله گرفته و منطقه‌گرایی آسیانه‌ای و پویای آن در روابط بین‌الملل و کنترل آن را از زاویه‌ای نوین یعنی شبکه آسیانه‌ای مورد بررسی قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: منطقه‌گرایی آسیانه‌ای، منطقه‌گرایی شبکه‌ای، منطقه‌گرایی ایرانی، منطقه‌گرایی چینی، منطقه‌گرایی روسی.

مقدمه و بیان مسئله

منطقه‌گرایی به‌عنوان یکی از الزامات سیاست خارجی کشورها از گذشته خود را بر کشورها تحمیل نموده است اما الگوهای آن پیوند مستقیمی با تحولات سیستم بین‌الملل داشته است به‌گونه‌ای که همراه با تحولات چنین سیستمی الگوهای منطقه‌گرایی نیز متحول شده است؛ به همین سبب یکی از دغدغه‌های اساسی هم در حوزه نظری و هم در حوزه کاربردی تداوم یا تغییر الگوهای منطقه‌گرایی در سیاست خارجی کشورها و انطباق آن با وضعیت‌های نوین سیستمی است. در همین راستا تحول سیستم بین‌الملل به الگوی غیرخطی پیچیده سبب تحول الگوهای منطقه‌گرایی در سیاست خارجی کشورها شده است و شکل‌گیری و تحول آن و به همین سبب پیامدهای مترتب بر چنین تحولی خود را به‌عنوان دغدغه نظری و کاربردی کشورها به‌صورت برجسته‌ای نمایان ساخته است. در وضعیت پیچیدگی، منطقه‌گرایی خود را در قالب نوین منطقه‌گرایی شبکه‌ای و آشیانه‌ای نمایان ساخته است. این وضعیت خود را بر سه کشور ایران، چین و روسیه نیز خود را تحمیل کرده است. در این راستا ایران، روسیه و چین سه کنشگر برجسته هستند که هرکدام بسته به موقعیت راهبردی روندی پویا از منطقه‌گرایی را در پیش گرفته‌اند و به علل گوناگون درگیر چنین الگویی از منطقه‌گرایی شده‌اند. از یک‌سو شبکه منطقه‌ای این سه کشور، صرفاً در گستره واحد قرار ندارد بلکه بخشی از شبکه منطقه‌ای آن‌ها را شکل می‌دهد و از سوی دیگر در گستره‌ای که عمدتاً آسیای مرکزی است با یکدیگر هم‌پوشانی داشته و تداخل کارکردی شکل می‌گیرد. در سیستم‌های بین‌المللی پیچیده- آشوبی مناطق این سه قدرت به‌طور خاص به‌صورت واحد بسیط تعریف نمی‌شوند بلکه یک شبکه چند پیکری است که البته هر پیکر خود به‌عنوان شبکه خودمختار عمل می‌نماید، شبکه‌ای که از طریق سازوکارهای بازخوانی به سایر شبکه‌ها پیوند می‌یابد. به این ترتیب ایران، چین و روسیه هرکدام نظم منطقه‌ای ویژه خود را دنبال می‌نمایند و هرکدام دارای شبکه منطقه‌ای ویژه خود هستند اما شبکه‌های هرکدام از آن‌ها در گستره‌های مشترک تداخل می‌نمایند که براینند چنین تداخلی شکل‌گیری شبکه منطقه‌ای است و به‌صورت آشیانه‌ای در درون هم تنیده شده‌اند. به عبارتی ابرشبکه منطقه‌ای از این سه وجود دارد که این ابرشبکه در بخش تداخلی خود شبکه کوچک‌تر منطقه‌ای با ویژگی‌های خاص خود شکل داده است.

شبکه آشیانه‌ای منطقه‌ای این سه کنشگر الگوی نظم ویژه با سازه‌ها، پوشش‌ها، چرخه‌ها، الگوهای رفتاری و سازه‌های کنترلی ویژه‌ای سبب شده است که

برجسته‌ترین پیامدهای آن بر الگوی سیاست خارجی به‌ویژه بر بخش کنترل و مدیریت نظم می‌باشد. به همین سبب یکی از برجسته‌ترین دغدغه را می‌توان در پیامدهای این نوع شبکه بر سیاست خارجی این سه کشور و به عبارتی الزامات برآمده از آن بیان نمود.

الگوی منطقه‌گرایی سنتی قادر به پاسخگویی به پیچیدگی‌های نوین برآمده از این منطقه و سیاست‌های منطقه‌ای آن‌ها نیست ادبیات موجود به بررسی موضوع منطقه‌گرایی کشورهای یاد شده پرداخته‌اند. برخی از ادبیات موجود به موضوع روسیه و سیستم جهانی و منطقه‌گرایی آن با ایران (GHALAMKARI, 2024) یا تداخل سیاست‌های منطقه‌ای ایران و روسیه در کانون توجه آن‌ها بوده است (Allison, 2004; Amiri, 2023; GHALAMKARI, 2024; Herzig, 2004; Kozhanov, 2020; Omid, 2022; Veicy, 2023). ایران و چین نیز مورد توجه ادبیات روابط بین‌الملل بوده است (Allison, 2004; Fulton, 2022)؛ ادبیات موجود روابط آشیانه‌ای را به‌عنوان یکی از دغدغه‌های اساسی مطرح نموده‌اند اما بررسی آن‌ها در قالب یک شبکه منطقه‌ای آشیانه‌ای که دارای پیامدهای گوناگونی بر سیاست خارجی آن‌هاست مورد توجه قرار نگرفته است به عبارتی فاقد دستگاه تحلیلی مفهومی و الگوهای سیاست‌گذاری برآمده از آن می‌باشد به همین سبب این پرسش اساسی به‌عنوان محور پژوهش حاضر قرار می‌گیرد که برآمدن شبکه منطقه‌ای آشیانه‌ای میان ایران، روسیه و چین چه تأثیراتی بر سیاست خارجی این کشورها داشته است.

پاسخ به این پرسش پژوهش را به پیامدهای تداخل بر اجزا شکل‌دهنده به نظم از جمله حوزه کنترل و مدیریت آن رهنمون می‌شود. به این سبب مقاله از ادبیات موجود در این حوزه فاصله گرفته و منطقه‌گرایی آشیانه‌ای و پویای آن‌ها در روابط بین‌الملل و کنترل آن را از زاویه‌ای نوین مورد بررسی قرار می‌دهد. برای دستیابی به این هدف ابتدا مبانی نظری منطقه‌گرایی آشیانه‌ای شبکه‌ای مورد بررسی قرار گیرد. در گام دوم تداخل منطقه‌گرایی این سه و سرانجام پیامدهای آن واکاوی شود.

۱. مبانی نظری

با پیچیدگی روزافزون پویایی‌ها و معادلات قدرت در سیاست بین‌الملل، منطقه‌گرایی نیز چه در بُعد نظری و تحلیلی و چه در بُعد تجربی در حال چرخش پارادایمی به سوی منطقه‌گرایی شبکه‌ای است که اصولی همچون تکرر اجزا، شکل‌گیری

تعاملات متقاطع و آشیانه‌ای؛ تطابق، پویایی، خودساماندهی، پیش‌بینی‌ناپذیری و وجود تعاملات پیچیده بین عوامل و به‌خصوص وابستگی متقابل، هم‌زمانی چرخه‌های قدرت در سطوح مختلف افقی و عمودی نظم در سیستم منطقه‌ای و بین‌المللی از برجسته‌ترین آن به شمار می‌آید (قاسمی، ۱۳۹۴: ۱۳۴). منطقه‌گرایی شبکه‌ای سطح جدیدی از تحلیل در روابط بین‌الملل ایجاد می‌کند که می‌تواند برای تحلیل واقعیت‌های نوپدید در سطح مناطق و سازه‌های نظم درون آن را در اختیار پژوهشگر قرار دهد.^۱ از ویژگی‌های برجسته منطقه‌گرایی شبکه‌ای، تداخلی بودن خوشه‌ها و بلوک‌های آن می‌باشد. به عبارتی سازه‌های شبکه‌ای از گونه سازه‌های خوشه‌ای هستند که هرکدام از آن‌ها به‌عنوان یک شبکه نسبتاً خودمختار عمل می‌نمایند. ازجمله دلایل تداخل درون شبکه‌ای را می‌توان در اصل پیوند جست‌وجو نمود. این اصل بر این نکته پافشاری دارد که ارتباطات امری سیال در درون شبکه بوده و به مانند خون در بدن به تمامی نقاط و حتی کوچک‌ترین بخش‌های سیستم سرایت می‌نماید.

شبکه منطقه‌ای آشیانه‌ای بیانگر اصل اساسی مندرج در سیستم‌های بین‌المللی پیچیده- آشوبی است که بر پایه آن سیستم بین‌الملل سیستمی از سیستم‌هاست و به ترتیب هر سیستمی خود متشکل از سیستم‌های گوناگونی است. تداخل شبکه‌ها در وهله نخست تداخل در امنیت و اهداف کنشگران درگیر در شبکه را در پی دارد. به این ترتیب کنشگران در پی یافتن راه حلی برای حل معمای امنیت و اهداف برآمده از چنین تداخلی خواهند بود. به این ترتیب تداخل می‌تواند دارای پیامد مثبت و یا منفی و حتی ترکیبی از این دو را به دنبال داشته باشد. نوع الگوی رفتاری تعارضی یا هم‌کاری برآمده از این تداخل به سایر عوامل و اجزا شکل‌دهنده به نظم بستگی دارد که برجسته‌ترین آن عبارت‌اند از:

۱. تداخل و آشیانه‌ای شدن سازه‌های سیستم‌های آشیانه‌ای در قالب یک شبکه که ضرورت تعادل سازه‌ای را نمایان می‌کند؛
۲. تداخل در پویای نظم و شبکه ازجمله پویای آشیانه‌ای ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک، ژئوکالچری و ارتباطات؛
۳. تداخل در چرخه زندگی و قدرت در شبکه منطقه‌ای آشیانه‌ای؛
۴. تداخل در الگوهای رفتاری شبکه و واحدهای آن؛

۱. در مورد منطقه‌گرایی آشیانه رجوع شود به (Ghasemi, 2008, 2011, 2019, 2022).

۵. هیبریدی شدن رفتارها؛

۶. تداخل سیستم‌های کنترل گوناگون نظم و لایه‌ای و بلوکی شدن آن

(Ghasemi, 2022).

منطقه‌گرایی آسیانه‌ای برخلاف منطقه‌گرایی گذشته ترکیبی از الگوهای رفتاری را به‌طور هم‌زمان تجربه می‌کند. فشارهای سیستمی بر سازه‌های پایینی سیستم و در مقابل، کارکرد غیرخطی سیستم بین‌المللی و توانایی واحدها در کنشگری غیرخطی سبب الگوهای رفتاری متکثر از نوع ترکیب همکاری، رقابت، تعارض و بازی‌های راهبردی چندسطحی می‌شود. چنین الگوی رفتاری ماحصل توزیع وابستگی حساس است که به‌سرعت به تمام اجزا گسترش می‌یابد و به الگوهای رفتاری سیاست خارجی متعدد شکل می‌دهد. تحول در سازه‌ها، دینامیک‌ها، چرخه‌ها و الگوهای رفتاری به‌نوبه خود سبب می‌شود راهبردهای کنترلی واحدها، شاخه‌ای شدن را تجربه کنند و بر اساس الگوی پراکنشی و هیبریدی عمل کنند. ارزش راهبردی منطقه‌گرایی آسیانه‌ای برجسته‌تر از همه در کنترل نظم در سطح منطقه‌ای و جهانی است. شبکه منطقه‌ای آسیانه‌ای سیالیت قدرت را در بلوک‌های آن سبب می‌شود و قدرت را به‌عنوان قدرت شبکه و نه قدرت واحدها مطرح می‌نماید.

نکته برجسته در خصوص پیامدهای منطقه‌گرایی آسیانه‌ای کنشگران به جایگاه شبکه یاد شده در لایه‌های ابرشبکه جهانی بستگی دارد. این بستگی بر اساس الگوی گذار قدرت و سیکل‌های جهانی قدرت بستگی دارد. چرخه جهانی قدرت سبب تشکیل شبکه‌های آسیانه‌ای در درون شبکه جهانی یا ابرشبکه خواهد شد. برخی از شبکه‌ها در مرحله رشد قرار دارند و برخی دیگر مرحله زوال را تجربه می‌کنند. در صورتی که شبکه آسیانه‌ای در بخش رو به رشد قرار داشته باشد پویای هم‌افزا در میان کنشگران آن شکل می‌گیرد. به همین صورت در مورد شبکه‌های متشکل از کنشگران در حال زوال نیز چنین واقعیتی نمایان می‌شود. وضعیت دیگر که اکثراً بحران‌زا است، مربوط به شبکه‌های آسیانه‌ای است که هم کنشگران در حال رشد و هم کنشگران در حال زوال را در درون خود دارد که می‌توان بحران‌ها و بی‌ثباتی‌های گوناگون و شدیدی را در آن‌ها شاهد بود.

شبکه‌های آسیانه‌ای هم‌افزا سیستم‌های کنترلی مبتنی بر همکاری را در دستور کار خواهند داشت. به عبارتی هم‌افزایی در پویای قدرت آن هم از نوع شبکه پایگی کارگزاران را به سمت الگوهای نظم مبتنی بر همکاری به‌ویژه در حوزه کنترل سوق

می‌دهد. این موضوع مبتنی بر استدلال موازنه بخشی و بازدارندگی در برابر بخش دیگر چرخه قدرت که در حال زوال است قرار دارد.

۲. منطقه‌گرایی آسیانه‌ای ایران، روسیه و چین

ایران، چین و روسیه از جمله کنشگران سیستم بین‌المللی هستند که به علل گوناگون از جمله همسایگی و نزدیکی جغرافیایی، نوع پویا نوین قدرت در وضعیت گذار، بلوک‌بندی و خوشه‌های شبکه‌ای سیستم بین‌الملل پیچیده و آشوبی، پویاها اقتصادی و ... منطقه‌گرایی آن‌ها به صورت منطقه‌گرایی آسیانه‌ای نمایان می‌شود. ایران، چین و روسیه هرکدام بسته به موقعیت راهبردی و نوع نگاه بلندمدت نسبت به حوزه همسایگی خود یک روند پویا از منطقه‌گرایی را در پیش گرفته‌اند. این منطقه‌گرایی در سه حوزه ژئوپلیتیک، ژئواکونومی و ژئوکالچر ساختار بندی شده و مجموعه‌ای از الگوهای رفتاری را موجب شده است. فهم مؤلفه‌ها، محورها و الگوهای حاکم بر این مدل از رفتارهای منطقه‌گرایانه عاملی است که می‌تواند به فهم منطقه‌گرایی آسیانه‌ای سه کشور کمک کند.

۱-۲. جغرافیا، ژئوپلیتیک و تداخل نظم منطقه‌ای ایران، چین و روسیه

جغرافیا و به دنبال آن ژئوپلیتیک از جمله عوامل تداخل شبکه‌های منطقه‌ای و شکل‌گیری شبکه آسیانه‌ای در میان سه کنشگر ایران، روسیه و چین می‌باشد. این سه کنشگر، درگیر محیط جغرافیایی مشترکی هستند که به نوعی منطقه‌گرایی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده و درهم‌تنیدگی شبکه منطقه‌ای آن‌ها را در پی دارد. محیط شرقی ایران با محیط غرب چین و محیط جنوبی روسیه تداخل و هم‌پوشانی دارد. از سویی هم‌پوشانی این سه محیط در قالب یک محیط ژئوپلیتیک واحد خود را نمایان می‌سازد که هرکدام از این سه کشور نقش کارکردی در آن دارند، شبکه‌سازی ارتباطی چین، با شبکه‌سازی دریا پایه ایران و شبکه‌سازی ژئوپلیتیک خشکی پایه روسیه در این گستره مکمل یکدیگر هستند.

آسیای مرکزی جایی است که سه بازیگر به دلیل هم‌جواری جغرافیایی جزئی از سیستم مذکور به حساب می‌آیند و منطقه‌گرایی آسیانه‌ای و هم‌پوشان با یکدیگر پیدا می‌کنند. این منطقه به دلیل ارتباطی و خویشاوندی و جغرافیایی در درون حوزه امنیتی ایران قرار دارد (Wastnidge, 2017). از سوی دیگر، قدرت‌یابی چین و استراتژی

منطقه‌ای آن در اینجا نیز تأثیر مستقیمی بر پویایی‌های نظم منطقه‌ای خواهد داشت (Hulsewé, 2022). به نوعی چین نیز دارای همسایگی جغرافیایی با این گستره بوده و این منطقه پویای منطقه‌گرایی آن را شدیداً تحت تأثیر قرار می‌دهد. از سوی دیگر حوزه آسیای مرکزی در نقشه ژئوپلیتیک جهانی بخشی از گستره ژئوپلیتیک چین هم محسوب می‌شود (see: Rauf, 2017). آسیای مرکزی را می‌توان در قالب مفهوم ژئوپلیتیک دسترسی برای ایران، چین و روسیه تعریف نمود. از سویی گذار قدرت در سیستم بین‌الملل سبب شکل‌گیری گستره یاد شده به‌عنوان گستره عملیاتی علیه این سه از ناحیه قدرت‌های حافظ وضع موجود به‌ویژه آمریکا دانست. از سویی این ناحیه بخشی از دسترسی روسیه به جنوب و بخشی از دسترسی چین به غرب و بخشی از دسترسی ایران به شمال می‌باشد.

ابتکارهای میان‌منطقه‌ای (خارج نزدیک، اوراسیاگرایی جدید، همگرایی اوراسیایی، سازمان همکاری شانگهای، ابتکار کمربند و جاده) و در نتیجه وابستگی متقابل ژئوپلیتیکی در تحولات پیرامونی (مناطق مجاور) مهم‌ترین وجه تعیین‌کننده تداخل بلوک‌های ژئوپلیتیک تهران، مسکو و پکن و منطقه‌گرایی آسیانه‌ای میان این سه بازیگر کلیدی در آسیای مرکزی است. از زمان طرح اوراسیاگرایی در زمان پریماکوف و طرح اوراسیای بزرگ^۱ در روسیه توسط ولادیمیر پوتین در حلقه‌های تصمیم‌گیری استراتژیک روسیه که بیانگر نوعی مشارکت یورو آسیایی است، چین و ایران در حلقه محوری شرکای آسیایی روسیه قرار می‌گیرند. در نگاه رهبران روسیه، در وضعیت گذار قدرت از غرب به شرق، این آسیاست که در بردارنده بازارهای اقتصادی و فناوری آینده است و این امر مستلزم گسترش شراکت راهبردی با چین و چرخش به شرق دور در عین حفظ حوزه نفوذ سنتی در اوراسیا است (Sakwa, 2015). از سوی دیگر، در نگاه الکساندر دوگین، ایران مهم‌ترین شریک استراتژیک روسیه در برپایی اوراسیای بزرگ‌تر است (Dugin, 2014; Shlapentokh, 2007). نگرانی مشترک روسیه، ایران و چین در برابر سیاست‌های غرب برای منزوی کردن آن‌ها در سیاست بین‌الملل سبب گشته هر یک از ابتکارها و طرح‌های جایگزین خود را برای پیگیری چندجانبه‌گرایی در برابر طرح‌های غربی دنبال کنند. طرح اوراسیای بزرگ‌تر روسیه برای اتصال شرق دور به اروپا که با هدف ایجاد توازن میان چین و اروپا دنبال می‌شود به همراه طرح کمربند و جاده چین برای اتصال شرق آسیا به اروپا از طریق

پل زمینی با محوریت هارتلند اوراسیا (در کنار طرح دریایی) سبب تداخل بلوک‌های ژئوپلیتیک این سه بازیگر در آسیای مرکزی، جنوب آسیا، قفقاز جنوبی و غرب آسیا شده است. این منطقه در عین اینکه بخشی از طرح اوراسیای بزرگ‌تر روسیه است و مداخله مستقیم و غیرمستقیم آن را برای جلوگیری از حضور بیشتر غرب و آمریکا در این منطقه به همراه داشته است، بخش مهمی از راهبرد سرمایه‌گذاری جهانی کمربند و جاده نیز مورد توجه پکن است که همسایگی ایران با آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی نیز سبب شده است هرگونه اقدام بی‌ثبات‌کننده در قفقاز جنوبی از سوی هر بازیگری را در مقابله با امنیت ملی و امنیت اقتصادی خود ادراک کند. در اثر درهم‌تنیدگی مؤلفه‌های ارتباطات این بازیگران در پیوند با سایر بازیگران دخیل، پیوندهای بازخورانی شکل می‌گیرد که بر اساس اصل تنوع، باعث هم‌افزایی یا هم‌ستیزی آن‌ها می‌شود.

از سوی دیگر، هر یک از سه بازیگر امنیت خود را در پیوند با جلوگیری از تسری ناامنی به محیط‌های پیرامونی خود به‌ویژه در آسیای مرکزی و قفقاز می‌بینند (Efeğil & Stone, 2001; Ramanand, 2022; Skalamera, 2023; SWANSTROM, 2005; Trenin, 2019). به این ترتیب، تضمین امنیت و ثبات منطقه‌ای، منافع و تهدیدهای مشترک، مشارکت در مسئله افغانستان و چندجانبه‌گرایی در برابر تهاجم غرب به دلیل تداخل حوزه‌های ژئوپلیتیکی آن‌ها، بستر را برای شراکت استراتژیک چین، روسیه و ایران فراهم کرده است (Pizzolo & Carteny, 2022). به‌طوری‌که هر یک دیگری را نیروی متوازن کننده بالقوه‌ای در برابر غرب می‌نگرد و علی‌رغم پیگیری طرح‌های مجزا برای حفظ قدرت سیاسی و اقتصادی و افزایش نفوذ خود در این مناطق، فضا را برای ادغام و تداخل منطقه‌ای نیز فراهم آورده است. همکاری در قالب سازمان همکاری شانگهای و مرکز مقابله با تروریسم، یکی از نمونه‌های ادغام پروژه‌های منطقه‌ای با دغدغه‌های ژئوپلیتیکی مشترک به‌ویژه در مقابل تهدید مشترک برآمده از انزوای فزاینده از سوی غرب تلقی می‌شود که می‌تواند یک روند مشترک در منطقه‌گرایی آشیانه‌ای سه کشور تعریف شود (Wang & Kong, 2019).

به‌طور کلی ژئوپلیتیک از جمله عوامل اصلی تداخل مناطق و منطقه‌گرایی این سه کنشگر محسوب می‌شود. کانون چنین تداخلی را نیز می‌توان در گستره آسیای مرکزی و نواحی پیرامونی آن دانست. چراکه به‌صورت مستقیم بر پویای قدرت آن‌ها و نحوه تبدیل آن به الگوهای رفتاری و کنش‌های راهبردی تأثیرگذار خواهد بود. این ناحیه افزون بر آنکه به‌عنوان صحنه عملیات مشترک آن‌ها محسوب می‌شود، به‌عنوان

بخشی از ژئوپلیتیک خشکی قدرت‌های رقیب در سیستم جهانی از جمله آمریکا نیز به شمار می‌آید و به‌عنوان نقطه هدف رقیبان خواهد بود. به همین سبب ویژگی یاد شده ضمن تقویت تداخل شبکه‌ای سه قدرت یاد شده آن‌ها را به سمت همکاری راهبردی در خوشه آسیانه‌ای منطقه‌ای خود سوق می‌دهد.

۲-۲. تداخل بلوک‌های ژئواکونومیک ایران - روسیه - چین

در حوزه ژئواکونومیک، می‌توان به وابستگی ژئواکونومیکی متقابل در قالب طرح‌های کمربند و جاده و اتحادیه اقتصادی اوراسیا میان سه بازیگر اصلی مورد بحث اشاره کرد (Madani, 2022). روسیه از طریق جامعه اقتصادی اوراسیا، فضای اقتصادی واحد و پیمان اتحادیه اقتصادی اوراسیا درصدد ایجاد گستره عملیاتی مشترک در حوزه اقتصادی است. روسیه نقش ویژه‌ای در فرایندهای ژئواکونومیک منطقه‌ای ایفا می‌کند (Diesen, 2017). ژئوپلیتیک برآمده از چرخه جهانی قدرت بدون ژئواکونومیک برآمده از آن ناکارآمد خواهد بود. چرخه اقتصاد جهانی و فشارهای برآمده از آن کشورها را به سمت شکل دادن و پایدار ساختن چرخه‌های منطقه‌ای اقتصادی سوق می‌دهد که این موضوع ایجاد منطقه ژئواکونومیک یا طراحی آن را در سیاست خارجی منطقه‌ای ضروری می‌نماید. ایران، چین و روسیه برای فرار از فشارهای ژئوپلیتیک یا تقویت فرصت‌های آن بخشی از منطقه‌گرایی خود را به منطقه‌گرایی اقتصادی اختصاص داده‌اند و منطقه‌گرایی مبتنی بر همسایگی و همچنین بهره‌گیری از آن برای باز نمودن و برقراری پیوند سازه‌ای و فرایندی با سایر مناطق بخش ضروری و گریزناپذیر آن می‌باشد.

در دوره پس از جنگ اوکراین نیز یکی از راهبردهای جدی روسیه برای جایگزینی بازار اروپا، دستیابی به بازارهای نوظهور در آسیای مرکزی و دریافت سهم بیشتری از بازار چین است. این موضوع به‌ویژه با توجه به روند فزاینده مصرف گاز در ازبکستان و قزاقستان و احتمال توقف صادرات آن‌ها طی سال‌های آتی، برای روسیه حائز اهمیت است. روسیه همچنین در پرتو جنگ اوکراین نگاهی ویژه به بازارهای آسیای جنوبی داشته است. اعلام رسمی معاون اول نخست‌وزیر روسیه در خصوص پیوستن این کشور به پروژه تاپی (Qooyash, 2023) نقطه عطف مهمی در نگاه ژئواکونومیک روسیه به بازارهای آسیای جنوبی در حوزه گاز است. به عبارتی فشارهای سیستمی بر روسیه ارزش و اهمیت حوزه آسیای مرکزی را برای آن چند برابر نموده است.

از سوی دیگر شاخه‌ای از منطقه‌گرایی چین در روابط بین‌الملل بر گستره آسیای مرکزی متمرکز است (BOURDAIS PARK, ADIBAYEVA, & SAARI, 2023) که بخشی از سیاست‌های این کشور را در طراحی شبکه ژئواکونومیک آن شکل می‌دهد (KERIM, 2022; Saeed, Idress, & Sami, 2023). یکی از برجسته‌ترین ابعاد سیاست خارجی منطقه‌ای، سیال ساختن جریان‌های ارتباطی در شبکه است. برخی از حوزه‌ها یا خوشه‌ها چنین نقشی را بر عهده دارند. یعنی افزون بر تأمین منابع نقش انتقال دهنده‌گی منابع را نیز بر عهده دارند. این ضرورت راهبردی منطقه‌گرایی چین را دقیقاً متوجه مناطق و گستره‌هایی خواهد ساخت که بخشی از سیاست‌های منطقه‌گرایی ایران و روسیه را شکل می‌دهد. بخش عمده‌ای از برنامه‌های راهبردی چین در این منطقه متمرکز بر حوزه ژئواکونومی بوده و در حال حاضر بزرگ‌ترین خریدار و بازار گاز طبیعی در این منطقه چین می‌باشد (Yunusov & Toshbekov, 2022:11).

کریدور اقتصادی جاده ابریشم^۱ از آسیای مرکزی هم عبور می‌کند (Sahakyan, 2022) و دو نقش راهبردی ژئواکونومیک به آسیای مرکزی به‌عنوان پل زمینی اوراسیایی جدید^۲ می‌دهد که آسیا را به اروپا متصل می‌سازد و چین را از طریق کشورهای آسیای مرکزی به دریای مدیترانه و خلیج فارس متصل می‌نماید. این کریدور بر تقویت اتصال آسیای مرکزی به مناطق پیرامونی متمرکز است (Rana & Ji, 2020:136-137).

هر دو طرح روسیه و چین از همگرایی بیشینه برخوردارند تا آنجا که به یکپارچه‌سازی اوراسیا می‌انجامد و زمینه همکاری استراتژیک روسیه و چین را رقم می‌زند (Escobar, 2020). این در حالی است که ایران نیز بخش طبیعی چنین پیوندسازی‌هایی است. از سویی نگرش ژئواکونومیک ایران نیز سبب تداخل نظم منطقه‌ای آن با چین و روسیه ابتدا در آسیای مرکزی می‌شود. یکی از برجستگی‌های ارزشمند ایران ژئوپلیتیک دریایی آن می‌باشد که ایران را از جنوب با نظم‌های منطقه‌ای گوناگون همسایه می‌نماید اما خوشه‌های ژئوپلیتیک دریایی ایران در منطقه مکران به بن‌بست می‌رسد. به عبارتی تبدیل ژئوپلیتیک دریایی ایران به قدرت، به پیوند این گستره به خشکی‌های شرقی و شمالی آن بستگی دارد، اینجاست که نقش ژئواکونومیک در خارج ساختن شبکه‌سازی ژئوپلیتیک خود را

1. Silk Road Economic Belt
2. New Eurasian Land Bridge

نمایان می‌کند. به عبارتی نوعی تبدیل فرایند ژئوپلیتیک پایه به ژئواکونومیک صورت می‌گیرد این به هم وابستگی دقیقاً در قالب منطقه‌گرایی آشیانه‌ای نمود می‌یابد. این موضوع در مورد چین و روسیه نیز صادق است. خروج از بن‌بست‌های شبکه‌سازی منطقه‌ای این دو نیز به خصلت‌های ژئواکونومیک این گستره بستگی دارد که برآمد این موضوع تداخل شبکه‌ای است.

از سویی ژئوکالچر از جمله عوامل اساسی است که منطقه‌گرایی ایران را به این سو رهنمون می‌سازد و تداخل منطقه‌گرایی ایران را با دو کنشگر روسیه و چین فراهم می‌نماید. حوزه‌های تمدنی ایران بر این گستره سایه انداخته و آن را به بخشی از سیاست خارجی ایران تبدیل ساخته است. سابقه زیست مشترک، پیوندهای زبانی، قومی را بایسته‌ای اساسی در پیوند منطقه‌گرایی ایران با این گستره دانست. از سوی دیگر روسیه نیز بخشی از این گستره را تحت نفوذ فرهنگی خود قرار داده است (Moldaliyeva, 2023).

۳. تداخل سازه‌ای منطقه‌گرایی ایران، چین و روسیه و پویای قدرت

از برجسته‌ترین پیامدهای منطقه‌گرایی آشیانه‌ای، تداخل سازه‌ای و پیامدهای آن بر پویای قدرت، چرخه‌های گذار قدرت، الگوهای رفتاری و کنترل آن می‌باشد. سرآغاز تأثیرگذاری سازه‌های آشیانه‌ای را بایستی در پویای قدرت جست‌وجو نمود. این تداخل چندین پیامد اساسی را به دنبال دارد از جمله:

۱. تداخل سازه‌ای زمینه را برای سیال شدن و سیال عمل کردن پویای قدرت فراهم می‌کند به این سبب پویای قدرت به پدیده‌ای سیستمی تبدیل خواهد شد. سیستمی شدن پدیده قدرت به هم وابستگی کنشگران سه‌گانه درگیری در منطقه‌گرایی آشیانه‌ای به پویای قدرت یکدیگر را به دنبال دارد؛
۲. شبکه‌ای شدن قدرت دومین پیامد شبکه آشیانه‌ای منطقه‌ای است. در این راستا قدرت از تعریف مبتنی بر مجموعه منابع خارج و قدرت شبکه و شبکه قدرت جایگزین آن می‌شود. این موضوع کشورهای یاد شده را به همکاری راهبردی در حوزه تولید، بازتولید و اعمال قدرت سوق می‌دهد؛
۳. شبکه‌ای شدن قدرت پیوندسازی منطقه‌ای را در دستور کار کشورهای یاد شده به‌عنوان یک ضرورت راهبردی مطرح می‌نماید؛

۴. شبکه‌ای شدن پویش قدرت، کشورها را نسبت به چرخه قدرت یکدیگر حساس می‌نماید. به عبارتی این کشورها توازن در چرخه راهبردی را دنبال خواهند کرد. این چرخه به‌عنوان چرخه واحد در برابر چرخه قدرت در بیرون از شبکه آسیانه‌ای به‌ویژه آمریکا قرار می‌دهد. به عبارتی پویش قدرت این سه از گونه هم‌افزا کننده بوده و به‌صورت هم‌افزا کننده ادامه می‌یابد؛
۵. الگوهای رفتاری این سه کنشگر، به دلیل مشارکت در شبکه آسیانه‌ای واحد و آن هم در برابر شبکه‌های منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای رقیب، در وضعیت گذار، به‌صورت هم‌افزا کننده و تقویت‌کننده تبدیل‌شده و دوام می‌آورد؛
۶. الگوی رفتاری این شبکه در کل به‌صورت همکاری راهبردی است که در برابر شبکه‌های رقیب هدف‌گیری می‌شود؛
۷. کنترل و مدیریت نظم در شبکه آسیانه‌ای ایران، چین و روسیه به‌صورت همکاری و نهادی سوق می‌یابد.

۴. منطقه‌گرایی آسیانه‌ای، تداخل و به هم وابستگی چرخه قدرت

ازجمله پیامدهای شکل‌گیری شبکه منطقه‌ای آسیانه‌ای میان ایران، چین و روسیه تداخل در چرخه قدرت در سیستم بین‌الملل و نظم جهانی و منطقه‌ای است. تداخل الزاماً به هم وابستگی در حوزه چرخه قدرت را در پی دارد. این موضوع با گذار قدرت در چرخه جهانی و هم منفعتی این سه کنشگر در این موضوع همراه شده است. هر سه از کشورهایی هستند که با نظم موجود جهانی ناسازگاری بالفعل و بالقوه‌ای دارند و با آن هم‌سو نمی‌باشند. از سویی ضمن تحول‌خواهی در نقش عملاً در حال افزایش قدرت برای تغییر نظم هستند. در این راستا شبکه آسیانه‌ای زمینه و بستر همکاری راهبردی آن‌ها را در برابر پویش‌های کاهنده بخش مقابل مندرج در چرخه قدرت را فراهم نموده است. شبکه آسیانه‌ای این سه کنشگر هم از بُعد ساختاری متوازن‌کننده عملیات شبکه‌های رقیب بوده و هم بازتولید کننده قدرت در فراهم نمودن بستر گذار معطوف به ایجاد نظم مطلوب این سه است. بازی‌های راهبردی مشترک مبتنی بر همکاری در حوزه گذار در چرخه قدرت ازجمله برآمد چنین تداخلی است. همکاری‌های چندلایه‌ای و وابستگی کارکردی ازجمله الزامات چنین شبکه‌هایی است

۵. منطقه‌گرایی آسیانه‌ای و الگوی مدیریت نظم منطقه‌ای

برآمد تداخل شبکه‌ای ایران، روسیه و چین خود را به‌صورت برجسته در بخش کنترل و مدیریت نظم نمایان می‌کند. امروزه جنگ‌ها دارای ویژگی هیبریدی بوده و این سه کنشگر از جمله کشورهایی هستند که در معرض چنین جنگ‌هایی قرار دارند. اصول حاکم بر جنگ‌های هیبریدی و پیرو آن بازدارندگی در برابر آن‌ها، ویژگی‌های خاصی به سیاست خارجی کشورها به‌طور عام و این سه کشور به‌ویژه در حوزه سیاست خارجی منطقه‌ای آن‌ها می‌بخشد. در این میان تداخل شبکه‌ای به دلیل خصلت‌هایی چون برجستگی اصل شکست آشاری و قانون سرایت بازدارندگی به‌عنوان سیستم کنترل و مدیریت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. شکست در مدیریت و کنترل به‌سرعت تمام شبکه را درگیر می‌کند. بنابراین اصل عدم رخداد الگوهای رفتاری نامطلوب است. به همین دلیل بازدارندگی بسیار مهم است.

یکی از برجسته‌ترین موضوعات در بازدارندگی در برابر جنگ‌های هیبریدی سازه‌های فیزیکی ویژه‌ای است که آن را در روابط بین‌الملل شدنی می‌نماید. بنیان جنگ‌های هیبریدی بر گوناگونی و ادغام آلیاژی راهبردهای جنگیدن است (Batyuk, Reichborn-Kjennerud & Cullen, 2016; McCulloh & Johnson, 2013; Lovelace, 2016). در این راستا ضروری است بازدارندگی، انباشته‌ای از راهبردها را در اختیار داشته باشد. به این سبب ضروری است که از گوناگونی راهبردها برای مقابله با وضعیت خاکستری و ابهام راهبردی برخوردار باشد (Lovelace, 2016). بر این پایه بهره‌مندی بازدارندگی (به‌عنوان یک سیستم عملیاتی) از اصل گوناگونی ضرورتی راهبردی است. در این راستا گوناگونی در سازه‌های بازدارندگی اولین بعد مندرج در جنگ‌های هیبریدی و بازدارندگی است. جنگ‌های هیبریدی به‌صورت هم‌زمان توان درگیر ساختن سازه‌های گوناگون نظم مانند سازه‌های ملی، منطقه‌ای، جهانی یا سازه‌های ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک، ژئوکالچر، ژئوسایبری و ژئوداده‌های راهبردی را خواهد داشت. بنابراین معادله قدرت-تهدید در بازدارندگی دارای پنج معادله فرعی بر اساس سازه‌های یاد شده است. پرسش اساسی این است که گوناگونی مورد نیاز برای تحقق بازدارندگی را در چه سازه‌های فیزیکی از جمله در سطح منطقه‌ای می‌توان یافت؟ این موضوع نقطه آغازین نقش منطقه‌گرایی بلوکی-آسیانه‌ای در بازدارندگی در برابر جنگ‌های هیبریدی است. منطقه‌گرایی بلوکی انباشته‌ای از سازه‌هایی است که هرکدام از این سازه‌ها توانایی قدرت‌سازی و بازفرآوری قدرت از گونه ویژه را دارد. این قدرت در مرحله بعدی توان تبدیل به تهدید در برابر وضعیت‌های چالش‌ساز و در

نتیجه ثبات‌سازی را خواهد داشت. سازه‌ها مکانی برای فعال شدن پویش‌های گوناگون قدرتی خواهند بود که سوخت بازدارندگی را فراهم می‌نمایند (قاسمی، ۱۴۰۲). سیستم بین‌المللی زمانی مانا خواهد بود که توان جذب منابع گوناگون را داشته باشد. بازدارندگی در محیط هیبریدی نیز پیرو چنین اصلی است. منطقه‌گرایی بلوکی - آشیانه‌ای فراهم‌کننده چنین جذبی برای سیستم بازدارندگی است. هرکدام از بلوک‌ها می‌توانند با تأمین نیاز مشخص سیستم، توانایی پاسخ و مانایی بازدارندگی در برابر تهدیدات و فشارهای سیستمی را افزایش دهند. به عبارتی بلوک‌ها مانع سرایت فشارها از یک گستره به گستره‌های دیگر سیستم بازدارندگی خواهند بود و از سوی دیگر ضرورت‌های راهبردی مبتنی بر دسترسی به انبوه‌ای از راهبردها را فراهم می‌نماید. به‌طور کلی منطقه‌گرایی آشیانه‌ای و منطقه‌ای شدن آشیانه‌ای دارای پیامدهای زیر بر الگوی بازدارندگی این سه کشور می‌باشد:

۱. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای و کنشگری شبکه: اولین کارکرد منطقه‌گرایی آشیانه‌ای در بازدارندگی شکل دادن به محیط شبکه‌ای و تبدیل آن به کنشگر اصلی بازدارندگی در برابر تهدیدات است؛ از تداخل بخشی از شبکه منطقه‌ای ایران، چین و روسیه، شبکه‌ای متمایز شکل می‌گیرد که این شبکه به‌عنوان شبکه‌ای از ابرشبکه عمل می‌نماید. این وضعیت قدرت را به‌عنوان قدرت شبکه و شبکه قدرت در سیاست بین‌المللی آن‌ها و سیاست جهانی تبدیل می‌کند. ترکیب این وضعیت با موضوع گذار قدرت در سیستم نوین این دوگونه قدرت را به‌عنوان اساس بازدارندگی مشترک و جمعی آن‌ها در سطوح فوقانی نظم شکل می‌دهد و از این طریق الگوی گذار چند کارگزاری را برای این سه کشور (که مختص سیستم‌های پیچیده بین‌المللی است) شدنی می‌کند؛
۲. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای، معادله قدرت- تهدید در بازدارندگی^۱ را شکل می‌دهد. این بُعد از منطقه‌گرایی را باید در دو موضوع جست‌وجو نمود. بُعد نخست مربوط به قدرت و بازتولید قدرت است. از جمله ویژگی‌های منطقه‌گرایی آشیانه‌ای وجود بلوک‌های تخصصی در پویش ویژه‌ای از قدرت است. تجمیع پویش‌های گوناگون و هم‌افزایی میان آن‌ها سبب‌ساز شکل‌گیری پویش شبکه‌ای از قدرت خواهد بود که می‌تواند

۱. در مورد قدرت و منطقه‌گرایی آشیانه‌ای و پیچیده رجوع شود به قاسمی ۱۴۰۱ فصل

به‌عنوان قدرت شبکه‌ای و شبکه قدرت‌ساز عمل کند. از سوی دیگر بخشی از منطقه‌گرایی می‌تواند قدرت را در شکل تهدید در برابر شبکه یا کارگزاران رقیب نمایان کند. به عبارتی تداخل منطقه‌ای این سه در وضعیت گذار قدرت، توان تبدیل قدرت به تهدید توسط این سه کنشگر را تقویت می‌نماید؛

۳. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای معادله دفاع-تهاجم را شکل می‌دهد. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای می‌تواند معادلات چندگانه‌ای از دفاع-تهاجم را سبب شود. بنابراین با شکل‌دادن به سطوح گوناگونی از بازی‌های راهبردی در صحنه عملیات، تعادل جامعی را سبب شود. بنابر این هر کدام از سطوح می‌تواند به‌عنوان مکمل سطوح دیگر عمل نموده و در یک هم‌افزایی جامع بازدارندگی را سبب شود، برآمد این وضعیت، حرکت سیستم به سمت نقطه تعادلی نوین در ثبات راهبردی آن هم ثبات مطلوب سه کشور می‌باشد. این موضوع نقش اساسی در بازدارندگی جمعی این سه کنشگر در برابر تهدیدات راهبردی-سیستمی کنشگران متخاصم یا رقیب دارد؛

۴. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای و هم‌کنشی شاخه‌ای با محیط فیزیکی و انسانی را سبب می‌شود. این هم‌کنشی می‌تواند عاملی برای بازتولید قدرت و در نتیجه آن فراهم نمودن توان تهدید علیه دشمن شود، موضوعی که برای بازدارندگی به‌صورت عام و بازدارندگی این سه کشور به‌صورت ویژه اساسی است؛

۵. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای و کنش‌های غیرخطی بازدارندگی یکی دیگر از موضوعات برجسته منطقه‌گرایی آشیانه‌ای این سه کشور است. این نوع منطقه‌گرایی سبب غیرخطی شدن کارکرد قدرت و تهدید خواهد بود. اساس این موضوع در پیوندی است که منطقه‌گرایی آشیانه‌ای در میان خوشه‌ها ایجاد می‌نماید، خوشه‌هایی که هر کدام خود شبکه‌ای متمایز با کارکرد ویژه هستند. این تداخل در دو سطح درون‌شبکه‌ای و میان شبکه‌ای رخ می‌دهد؛

۶. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای از راه تداخل منافع، هزینه کنش‌های نامطلوب اعضا را در برابر هم افزایش می‌دهد و از این راه نوعی بازدارندگی خودکار درونی ایجاد می‌کند؛

۷. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای راهبرد دفاع-تهاجم را شدنی و تقویت می‌کند می‌نماید. به‌طور کلی سه راهبرد دفاع-دفاع، تهاجم-تهاجم و دفاع-تهاجم در عملیات علیه جنگ‌های هیبریدی وجود دارد (Al-Saba, Fatima, & Khattak). راهبرد نخست بر داخل مرز تأکید دارد این درحالی است که در راهبرد دوم حمله به منبع خطر خارجی تأکید می‌نماید و در راهبرد سوم تأکید بر حمله به منبع خطر در داخل و خارج و هم‌زمان دفاع در برابر دو محیط داخلی و خارجی می‌شود. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای را بایستی در قالب الگوی سوم مورد توجه قرار داد. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای حمله به تهدیدات داخلی را از راه سازوکارهای منطقه‌ای شدنی می‌کند و در همان حال به‌عنوان یک کارگزار شبکه‌ای تهدیدات بیرونی را مورد تهاجم قرار خواهد داد. از سوی دیگر جنبه دفاعی نیز دارد چرا که در صورت رخداد جنگ هیبریدی می‌توان از کارکردهای چندگانه شبکه منطقه‌ای آشیانه‌ای برای مقابله بهره برد. مناطق آشیانه‌ای چند پیکری کارکردهای گوناگون آن هم به‌صورت هم‌زمان را شدنی می‌نمایند. بر این اساس این سه کشور با محیطی روبرو هستند که آن‌ها را به سمت همکاری‌های راهبردی سوق می‌دهد؛ ۸. منطقه‌گرایی آشیانه‌ای سرانجام الگوی بازدارندگی را به سمت الگوی نهادی سوق می‌دهد و از آن طریق بازدارندگی جمعی این سه کشورها را در قالب نهادی چون شانگهای شدنی می‌نماید. تکامل نهادی بازدارندگی و همکاری‌های معطوف به مدیریت نظم درون‌شبکه‌ای و گسترش لایه‌های آن به محیط بیرونی و رفتن به سمت شبکه منطقه‌ای لایه‌ای و بزرگ‌تر و تکامل بازدارندگی جمعی از جمله الزامات راهبردی شبکه آشیانه‌ای منطقه‌ای این سه می‌باشد.

نتیجه‌گیری

منطقه‌گرایی آشیانه‌ای از جمله ضرورت و پیامد پیچیدگی سیستم بین‌الملل به شمار می‌آید. ایران، چین و روسیه از جمله کشورهایی هستند که به علل گوناگون از جمله اشتراک در بخشی از صحنه عملیات در سیستم بین‌الملل و گذار قدرت و همچنین هم‌پوشانی و هم‌افزایی در پویای‌های گوناگون سیستم از جمله پویای قدرت و اقتصاد درگیر چنین منطقه‌گرایی شده و آن را تبدیل به الزام راهبردی در سیاست خارجی

آن‌ها نموده است. منطقه‌گرایی آسیانه‌ای بر بنیان سیستم‌های بین‌المللی پیچیده و گزاره‌های نظری آن قرار دارد. بر این اساس تداخل در جغرافیا و همسایگی، تداخل در پویاها و سیالیت قدرت و جریان ارتباطات و تداخلات مرزی و سازوکارهای بازخوانی میان کنشگران چون ایران، روسیه و چین شبکه آسیانه‌ای را سبب شده است که الگوهای رفتاری این کشورها را تابعی از قواعد این نوع شبکه‌ها نموده است. در این میان تداخل‌ها در ابعاد نظم منطقه‌ای چون تداخل سازه‌ای، پویایی، چرخه‌ای، رفتاری و کنترلی برجسته‌ترین تداخلات تأثیرگذار بر نظم منطقه‌ای این سه است. شبکه آسیانه‌ای فراهم‌کننده فرصت‌های راهبردی برای کارکرد نظم و پویا قدرت و کنترل در آن می‌باشد. تودرتویی و تداخل شبکه‌ای، تداخل راهبردهای نظم بخش را در پی دارد. از یک‌سو تداخل همراه با تعارض و ستیزش می‌تواند باشد. این درحالی است که کنش‌های متقابل کارگزاران یعنی ایران، روسیه و چین معطوف به درون شبکه بدون توجه به لایه‌های شبکه‌ای بیرونی باشد اما حالت دیگر شکل‌گیری کنش متقابل و سازوکارهای بازخوانی میان این شبکه با سایر شبکه‌های منطقه‌ای و شبکه جهانی است. در این حالت شبکه آسیانه‌ای می‌تواند متمایل به الگوهای رفتاری مبتنی بر همکاری باشد. این موضوع نیز الزاماً رخ نخواهد داد اما اگر این کنش با چرخه جهانی و گذار قدرت در آن همراه شود و هم جایگاهی میان کنشگران در آن شکل گیرد الگوهای رفتاری و کنترل به سمت همکاری و سیستم‌های همکاری سوق می‌یابد. این موضوع در مورد شبکه آسیانه‌ای ایران، روسیه و چین صادق است و به همین سبب تداخل شبکه‌ای این سه همکارهای راهبردی را بر آن‌ها به‌عنوان یک الزام راهبردی تحمیل کرده و در آینده نیز بر شدت تأثیرگذاری آن افزوده می‌شود.

References

- Al-Saba, M. K., Fatima, N., & Khattak, M. U. R. India's Hybrid Warfare Strategy: Implications.
- Allison, R. (2004). Regionalism, regional structures and security management in Central Asia. *International Affairs*, 80(3), 463-483.
- Amiri, M. (2023). Strategic Cooperation between Iran and Russia: Opportunities and Challenges. *Middle East Political Review*, 6(1), 23-52.
- Batyuk, V. I. (2017). The US concept and practice of hybrid warfare. *Strategic Analysis*, 41(5), 464-477.
- BOURDAIS PARK, J., ADIBAYEVA, A., & SAARI, D. (2023). Competing External Multilateralisms and Central Asian Regionalism. In *Politics of Regionalism in Central Asia: Multilateralism, Institutions, and Local Perception* (pp. 83-121): Springer.
- Diesen, G. (2017). *Russia's geoeconomic strategy for a greater Eurasia* (Vol. 1384): Taylor & Francis.
- Dugin, A. (2014). *Eurasian mission: An introduction to neo-Eurasianism: Arktos*.
- Efeğil, E., & Stone, L. A. (2001). Iran's interests in Central Asia: A contemporary assessment. *Central Asian Survey*, 20(3), 353-365.
- Fulton, J. (2022). The China–Iran Comprehensive Strategic Partnership: A Tale of two Regional Security Complexes. *Asian Affairs*, 53(1), 145-163.
- GHALAMKARI, A. (2024). RUSSIA AND THE WORLD SYSTEM; NEW REGIONALISM AND RELATIONS WITH IRAN. *Russian Law Journal*, 12(1).
- Ghasemi, F. (2008). Network Approach to Regions and Analysis of its Processes by Cyclical Theories. *Geopolitics Quarterly*, 4(11), 96-129.
- Ghasemi, F. (2011). Theories of International Relations and regional studies. *Tehran: Mizan Legal Foundation*.
- Ghasemi, F. (2019). A Step towards a New Theoretical Model of network Geopolitics and Reproduction of Power in International Politics. *Foreign Relations*, 11(3), 37-66.
- Ghasemi, F. (2022). *Power and International Politics* Tehran University of Tehran
- Herzig, E. (2004). Regionalism, Iran and Central Asia. *International Affairs*, 80(3), 503-517.
- Hulsewé, A. F. P. (2022). *China in Central Asia: the early stage* (Vol. 14): Brill.
- KERIM, G. (2022). The Economical Geopolitics of China in Central Asia. *PROCEEDINGS BOOK*, 329.
- Kozhanov, N. (2020). Iran and Russia: Between pragmatism and possibilities of a strategic alliance. *Foreign Policy of Iran under President Hassan Rouhani's First Term (2013–2017)*, 131-156.
- Lovelace, D. C. (2016). *Hybrid warfare and the gray zone threat* (Vol. 141): Oxford University Press.
- Madani, S. (2022). Beyond Geopolitics: A Geoeconomic Perspective of China-Iran Belt and Road Initiative Relations. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 19(74), 53-72.
- McCulloh, T., & Johnson, R. (2013). *Hybrid warfare*: JSOU Press.
- Moldaliyeva, A. I. (2023). IRAN AND CENTRAL ASIA: SOCIO-CULTURAL RELATIONS.

- Omid, A. (2022). Russian-Iranian ties: Strategic alliance, strategic coalition, or strategic alignment (partnership). *Russian Politics*, 7(3), 341-365.
- Pizzolo, P., & Carteny, A. (2022). The “New Great Game” in Central Asia: From a Sino-Russian Axis of Convenience to Chinese Primacy? *The International Spectator*, 57(2), 85-102.
- Ramanand, D. (2022). Sino-Russian Cooperation and Competition in Central Asia. *Journal of Defence Studies*, 16(2), 3-30.
- Rauf, S. (2017). Changing geopolitical dynamics in Central Asia. *Strategic Studies*, 37(4), 149-165.
- Reichborn-Kjennerud, E., & Cullen, P. (2016). *What is hybrid warfare?:* Norwegian Institute for International Affairs (NUPI).
- Saeed, A. F., Idress, M., & Sami, F. (2023). CHINA’S GEO-ECONOMIC POLICY TOWARDS CENTRAL ASIA (2014-2020). *Khairulummah*, 2(02), 23-39.
- Sahakyan, M., Arase, D., & Amakasu Raposo de Medeiros Carvalho, P. (2022). *China’s Belt and Road Initiative and Central Asia*: Routledge, pp. 90-106, Abingdon/New York.
- Sakwa, R. (2015). Eurasian integration: a project for the 21st century? In *The Eurasian project and Europe: Regional discontinuities and geopolitics* (pp. 53-71): Springer.
- Shlapentokh, D. (2007). Dugin, Eurasianism, and Central Asia. *Communist and Post-Communist Studies*, 40(2), 143-156.
- Skalamera, M. (2023). Russia's lasting influence in Central Asia. In *Survival* 59.6 (pp. 123-142): Routledge.
- SWANSTRÖM*, N. (2005). China and Central Asia: a new Great Game or traditional vassal relations? *Journal of Contemporary China*, 14(45), 569-584.
- Trenin, D. (2019). Strategic stability in the changing world. *Carnegie Moscow Center*.
- Veicy, H. (2023). Assessing the Regional Policies and Geopolitical Convergence of Iran-Russia in the Eurasian Economic Union. *Geopolitics Quarterly*, 19(72), 268-289.
- Wang, J., & Kong, D. (2019). Counter-terrorism cooperation between China and Central Asian states in the Shanghai Cooperation Organization. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(01), 65-79.
- Wastnidge, E. (2017). Central Asia in the Iranian geopolitical imagination. *Cambridge Journal of Eurasian Studies*, 1.
- Yuvaraj, M., Dey, A. K., Lyubchich, V., Gel, Y. R., & Poor, H. V. (2021). Topological clustering of multilayer networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(21), e2019994118.
- Young, O. R. (2017), Beyond regulation: Innovative strategies for governing large complex systems. *Sustainability*, 9(6), 938.



پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی